

הסכמי קדם נישואין מול הרומנטיקה: הדרכה מעשית להצגת הנושא ד"ר רחל לבמור, טו"ר

השאלה

הכנת השטח נעשית על ידי העלאת הנושא לסדר היום הציבורי. טבעי שרתיעה ופחד קיימים מענין בלתי מוכר. ככל שהנושא מדובר ומוכר, כך הולכת ופוחתת ההתנגדות כלפיה. דרך ימי עיון, הרצאות במוסדות שונים ובבמות צבוריות, כתיבת מאמרים והוצאת ספרים ניתן להשכיל מגזרים שונים ורבים מהאוכלוסיה, בהתאם לצרכי כל מגזר ומגזר. כל זה תהליך הנמשך שנים—ואנחנו נמצאים בעיצומו.

סקטור מיוחד שמהווה מפתח להצגת הנושא הוא הרבנים מסדרי הקידושין. הרי הם אלו הבאים במגע אם כל סוגי האוכלוסיה היהודית. המתחננים עצמם עלולים לבוא מתוך הצבור דתי, המסורתי או פלך האוכלוסיה שכל קשריהם ליהדות מצטמצמים למאורעות מעגל החיים (life cycle events). הרבנים הם אלו שהתבקשו אישית על ידי בני הזוג להשיא אותם ולהכין אותם בכל הקשור לעריכת הנישואין. על הרב המשיא מוטלת האחריות להסביר לבני הזוג את הצורך והיתרונות בהכנת הסכם קדם נישואין. היום רווחת אי-ידיעה במגזר זה, ובמקרים גם קיימת התנגדות. מטרתנו היא להביא כל רב משיא להבנה שאסור לו לקחת על עצמו את האחריות להשיא בני זוג שאינם חותמים.³ הרי בתור מחנך הוא מבין שאם הוא מוציא תלמידים לטויל בדרך ארוכה, הוא נושא באחריות אישית לדאוג לכך שלכל אחד ואחד אמצעי הגנה מפני נזקי השמש—כובע, מים ומשחת שיזוף. כמו כן, כאשר הוא מוציא את בני הזוג לדרך הארוכה בשביל החיים, נופלת על הרב אחריות אישית להגן עליהם מנזקים אפשריים. מלוי משימה זו היא בעצם הגשמת "הבאת שלום בין אדם לחבירו". שהרי, דאגה לחתימה על הסכם קדם נישואין עלולה למנוע עגמת נפש וצער רב עבור שני בני הזוג בעתיד, אם אכן, ח"ו הנישואין עולים על סרטון.

מעבר לכך, כאשר הרב המקדש הוא המציע את ההסכם אין סכנה של עלבון או חשש לחשדנות אישית--זה ענין של נוהל. קול קורא שהיה יוצא מתחת ידם של הרבנים, כגון זה של ראשי ישיבה אוניברסיטה בארה"ב, היה מוסיף הצלחה לאין שיעור למפעל זה. אחד-עשר ראשי ישיבה מהסמינר לרבנים (RIETS) של ישיבה אוניברסיטה חתמו על מסמך הנקרא "קול קורא לחבר הרבנים ולתלמידינו". המסמך פורסם בעתונות היהודית,⁴ בספרות רבנית⁵ ונמצא גם באינטרנט.⁶ רבנים אלו דורשים מכל מסדרי הקידושין להדריך את הזוגות הנישאים לחתום על הסכם קדם נישואין. הם מסיימים את הפצרתם במשפט מפתח: "דרך עידוד התנהגות הלכתית ראויה בקידוש הנישואין ו**בביטולם**, נגשים דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום."

נוכל להקל על עצמנו באם נעסוק בהסברה פשוטה, איש איש במשפחתו, לפני שאחד מבנותינו רוקמת יחסים רציניים

רבו השואלים בעת האחרונה, אם מעל דפי כתבי עת¹ ואם בשיחה אישית בנימת-מה של חוסר אונים: "איך מציגים הסכם למניעת סירוב גט בפני בני זוג אוהבים בזמן שכל מעייניהם לקראת חיים ארוכים ומאושרים יחד מבלי לגרום לתקלה?" נכונה היא השאלה: "היאך אציג הסכם קדם נישואין בלי לפגוע באוירה של אהבה ורצון טוב השוררת בין הצדדים?"²

ובכן, בבואנו להתחנן או להשיא את ילדינו, ההשקפה של שותפות מלאה בחיי הנישואין מנחה אותנו בבניית מערכת היחסים החדשה. בהכרעת כל שאלה, בעיה או החלטה אנו נשענים על השקפה זו בכריכה אחת עם הרצון הטוב של החתן ושל הכלה. כמו כן, אנו מצפים שאותה ההשקפה תנחה את בני הזוג במשך הנישואין, ועם ח"ו יהיה צורך בכך—גם בסופם.

ברם, לא כך המצב האמיתי. המציאות מלמדת אותנו שקיים פער גדול בין חלומותינו שאנו שרויים בהם בהתחלת הדרך לבין מורכבות החיים שנופלת עלינו בסופה. בעצם, סוף מעשה במחשבה תחילה. העיתוי הנכון להקל על עצמנו בפני צרה זו שלא תבוא, היא בזמן בנין התא המשפחתי. אבל לא זה הנושא המרכזי. הנושא המרכזי הוא הקשיים שיש לנו בבואנו לשכנע אנשים אמיתיים לחתום על הסכם—קשיים רגשיים, הלכתיים ומעשיים.

השאלה הנשאלת היא: איך אנו מעלים את נושא הסכם קדם נישואין למניעת סירוב גט בפני בני זוג אוהבים, הקשורים קשר נפשי הדוק, שפניהם מועדות לנישואין טובים, חזקים, וארוכים? איך נמנע מהם זעזוע רגשי בהזכרת האפשרות של גירושין? איך נעקוף את סכנת העלבון הפוטנציאלי, העלול להביא לסכסוך? האם יש דרך טובה להצגת נושא פירוד אפשרי בעת מיזוג שתי משפחות עצמאיות?

הכרת הנושא

עבודת ההסברה שעומדת בפנינו היא רבה מאד. לא שיטת חנוך הצבור הרחב כהסבר פרטני לבני זוג על ידי הורה או רב. שלושה רבדים שונים באוכלוסיה מהווים אתגר להסברה בנושא זה. כולם כרוכים אחד למשנהו כאשר אדם יחידי עלול למצוא את עצמו כשחקן בכל אחד מהרבדים, והם: א. רובד הדיון הציבורי ב. רובד בעלי עמדות מפתח/בעלי מקצוע (רבנים המשרתים בתפקידים שונים, מדריכות כלות, מנהלי ב"ס ומדרשות, עו"ד, עו"ס) ג. רובד המשפחתי— בני הזוג עצמם וגם הוריהם.

* המאמר הופיע לראשונה בכתב העת במעגלי צדק (10) תמוז תשס"ו, עמ' 29.

* ד"ר רחל לבמור, טוענת רבנית, הרכוזת הפרויקט למניעת עיון וסירוב גט בתנועת ישראל הצעיר בישראל והסוכנות היהודית, ממחברי "הסכם לכבוד הדדי". www.iyim.org.il/prenup

¹ הרב אליעזר איגרא, "על הסכם קדם-נישואין-מבט מעשי", צהר 20, טבת תשס"ה, עמ' 117: "האם העיסוק בהסכם לא יגרום לבני הזוג לסרבול ולעיסוק בעניין הגירושין עוד לפני הנישואין, ופעמים שהדבר לא יהיה לטובה".

² או כפי שניסח זאת הרב ישראל רוזן, "הסכמי קדם נישואין בישראל - אסון חברתי", הצופה 18.3.05: "הסכם כזה, הנחמם סמוך לחופה, יוצר מלכתחילה אוירה שהנישואין הם זמניים, תלויים ועומדים וכיו".

³ לדוגמה של החלטת בית כנסת שמכירה במאמצים של ההלכה ובתי הדין הרבניים לפתור את בעיות העגונות, ועם כל זאת מסמיכה את רב בית הכנסת בבואו להשיא זוגות לחייב/להמליץ על חתימת הסכם למניעת סירוב גט, ראה

http://www.ocweb.org/index.php/pre_nuptial/article/model_synagogue_resolution

⁴ פורסם בעתון The Jewish Press בתאריך 25/2/2000, עמ' 28; "Chained Women Could Have Used Prenuptial Pacts", Forward, Feb. 25, 2000.

⁵ *The Prenuptial Agreement, Halakhic and Pastoral Considerations*, (ed. B. Herring & K. Auman), New Jersey

1996, p. 19 והן בספרי **מנעי עניין מדמעה: הסכמי קדם-נישואין למניעת סירוב גט**, הוצ' אריאל-מפעלי תורה ומועצת רבני ישראל הצעיר, ירושלים תשס"ט, עמ' 274.

⁶ באתר של בית הדין דאמריקה: www.theprenup.org ושל ישראל הצעיר בישראל www.iyim.org.il/prenup

ובע"ה לילדיהם. לאחר הנחת אבן היסוד של בטחון בהצלחת הזיווג, אפשר להעלות את נושא עריכת הסכם קדם-נישואין כבסיס לאושרם העתידי. המציע יצביע על היתרונות לחתימה, לפי אחד הפנים של הצגת הדברים או אפילו כולם.

דרך **הפן האידיאולוגי**, מסבירים לבני הזוג את אחריותם החברתית. בכוונה תחילה המציע מרחיק את הקשר האישי בין בני הזוג לבין תוכן ההסכם. אפשר להסביר שהנושא הוא רגיש, ואין כאן שום כוונה לקשור בין בני הזוג האלו לבין הבעיה שמועלית בשיחה זו. אלא, יש לפנינו שיטה הזדמנות לתרום ממשית לשיפור מעמדן האישי של נשים יהודיות, ואפילו גם של גברים. ההסבר יכלול מידע לגבי מקרים שבהם נשים, ולפעמים גברים, מוצאים את עצמם במצב של אי יכולת להשיג גט מבוני הזוג—וזאת למרות שכולם מסביבם מכירים בזה שעדיף לשניהם להיות גרושים אחד מן השני. התובע גירושין בישראל נמצא בעמדת חולשה והינו חשוף לסחיטה. הצד הנתבע יכול למרר את החיים של התובעת ולגרום לעגמת נפש לא רק לה, אלא גם לעצמו ולכל בני המשפחה המורחבת ולזנזק לילדים. ברם, בפנינו מסמך שבתוכו טמון חלק גדול מפתרון הבעיה, לו כל זוג ההולך להינשא היה חותם עליו. הוא מסמך שהוא פועל-יוצא מן ההלכה, ונכתב על ידי אנשי ונשות הלכה. חתימה על המסמך אינו סימן של ספקות לגבי חוסן היחסים או כנות האהבה השוררת בין בני הזוג. מעשה החתימה מדגים מחויבות להלכה יחד עם לקיחת אחריות חברתית לחיזוק בריאות תאים משפחתיים בישראל. המעשה הזה ממלא בתוכן את האמרה "כל ישראל ערבים זה לזה". דרך דוגמה אישית הזוג משפיע על חבריהם לחתום, על קרוביהם, על תלמידיהם והופך את כל הרעיון למונח מעליו. בשלב זה, זאת חלוציות חברתית שבני זוג אלו יכולים לקחת חלק בה ולהיות גאים בכך.

בפן האישי-רגשי אנו מציגים בפניהם את האפשרות להדגים את רגישותם ואהבתם, אחד כלפי משנהו, ולהגשים את אחריותם האישית.⁷ יש לצייר את ההסכם כבסיס לכבוד הדדי וכמחווה של נתינה המביא ליכולת לבטוח אחד בשני בבטחון מלא. אפשר לפתוח בשיחה בשאלה ישירה: "האם אתם אוהבים אחד את השני?" צפוי שבני הזוג יגיבו בוודאות שאכן אוהבים ולכן רוצים להתחתן. "כלומר", ממשיך מציע ההסכם, "אתם מתכוונים לדאוג אחד לצרכים של השני?". שוב התשובה ידועה מראש. בצעד הבא, המציע שואל "האם הייתם מכאיבים אחד לשני ביועצין?". התשובה הצפויה היא שבוודאי שלא. בשלב זה המציע מעלה את הבעיה המצויה של סירוב-גט. הוא מסביר את הצורך בהסכמת שני הצדדים בכדי לסדר גירושין, לא עלינו, ולתת אפשרות לכל צד לבנות חיים חדשים. זאת הדרך התרבותית ביותר לסגור את הדלת על יחסים שלא הצליחו. אבל, לצערנו, מצאנו שלמעשה בני זוג אינם מתנהגים בכבוד הדדי בזמן גירושין. האיש יכול לסרב לגרש, והאשה יכולה לסרב לקבל את הגט. ישנם מקרים שהצד הנתבע מרחיק לכת ומשתמש באמצעי סחיטה עד שמסכים לגרש. למדנו מהנסיון, שאי-אפשר לצפות מראש מי ימצא את עצמו במצב זה, אפילו כאשר אנחנו מכירים בחתן ובכלה כאנשים טובים, הגונים ואוהבים באמת. לכן, כדאי להשתמש באהבה הזאת וברצון הטוב הקיים בין בני הזוג ברגע זה, כבסיס לכבוד הדדי שימשיך לאורך חייהם—אם בזמנים טובים ואם בזמנים פחות טובים. דאגה כנה עכשיו לכללי התנהגות בעת משבר, יכולה להפיג מתח בעתיד

עם בחיר לבה. הזכרת הנושא ברמה העקרונית או דווח קצר על מאמר מעניין שקראתם מעלה את הנושא של ההסכם למודעות בני המשפחה. אני מציעה לכל אחד להסביר לכל בני ביתו "שהמנהג במשפחתנו הוא לחתום על הסכם קדם נישואין, גם אצל הבנים וגם אצל הבנות." אם מפתחים גישה עקרונית כזאת, אזי כאשר אחת מבנות המשפחה מציגה בפני הוריה את בחיר לבה, הענין אינו אישי. מימים ימימה היה ידוע שננהג כך, ללא קשר בזהות החתן או הכלה. כדאי להכין את השטח לפני היום הגדול בו נקבל את ההודעה המשמחת שילדינו מתחתנים.

הפגת החששות

ומה אתנו—המתחננים את ילדינו עכשיו או המתחננים בעצמם? המצב המביך והקשה ביותר הוא כמובן הצגת הבקשה לחתימה על הסכם בפני החתן על ידי הכלה, או הורים בפני בני הזוג התמימים. המבקש עצמו חושש מעצם המושג של גירושין, וזה מוסיף על הקושי העומד בפניו. פחד מ"עין הרע" או "פתיחת פה לשטן" מלווה בחשש מתגובה כעסנית מצד החתן, הכלה או המחותרים עלול להתרעע הורה, ובוודאי בן זוג, המציג את הנושא.

קודם נתייחס לפחד האי-רציונלי. נכון יהיה לעלות מספר נקודות:

1. כנגד האמונות בעין הרע ופעולת השטן עומדת אמונת חכמים. בראשית השיחה בה מוצגת הנושא בפני בני הזוג, כדאי לפתוח במשפט: "ברצוני לשוחח אתכם אודות נושא ייחודי, שעליו רבנים רבים נתנו את דעתם." בהתאם למקום של בני הזוג בקשת הדתית הרחבה, אפשר לציין שמות של רבני קהילה, ראשי ישיבה או דיינים. אפשר גם לציין שתלמידי חכמים ממליצים על עריכת הסכם כ"הבאת שלום בין אדם לחבירו".
2. חשוב להצביע על ההסכם כהמשך להתחייבויות בכתובה. אם עין הרע אינה שוררת על הכתובה, שכוללת התייחסות לגירושין וחמור מזה—למוות, אזי היא גם לא תשרור על הסכם קדם נישואין.
3. תשובה נוספת לשטן המקטרג: האם הוא גם מוסיף כוח כל פעם שאנו מסדרים לנו ולרכושנו ביטוח? אדם מבוגר בעולמנו חייב לדאוג לעצמו ולסובבים אותו. אין ספק שאותו אדם המגיב בפחד רכש לעצמו בטוח מקיף במקרה של תאונה ברכבו; יש לקוות שהוא ביטח את ביתו ותכולתו כנגד גניבה או שריפה, לא עלינו; ואולי קנה אפילו ביטוח חיים. לכל הפחות, האדם מבוטח בקופת חולים, שם הוא מצפה לכיסוי מלא של הוצאותיו במקרה מחלה, מעבר לטיפול רפואי נאות. אף אחד לא חושב שכיוון שהוא חבר בקופת חולים שהוא פותח את הדלת לשטן להטיח בו במחלה כלשהיא. כך גם ההסכם הוא ביטוח. חותמים עליו שמא נזדקק לו, למרות שאנו מתפללים שלא נגיע לכך אף פעם.
4. הסכם זה אינו פותח פה לשטן. להיפך, הוא **סגולה** לנישואים טובים ומאושרים.

דרך הצגת הסכם בפני זוג

בעצם, נחלק את דרכי הצגת הנושא של חתימה על הסכם קדם נישואין לשלוש פנים: הפן האידיאולוגי-חברתי, הפן האישי-רגשי, והפן הסברתי-הסטורי. בכל דרך שנבחר, עדיף לפתוח את השיחה בגישה חיובית וחמה. אם זה הורה שמעלה את הנושא ואם זה הרב מסדר הקידושין, עליו להעביר את המסר לבני הזוג שהוא מכיר באהבתם העמוקה ועד כמה שהם מכבדים אחד את השני. עליו להדגיש שהוא מרגיש בטוח שהנישואין שהם בונים יחד כעת יהיו ארוכים ומלאי אושר. הזוגיות הזאת כבר גורמת נחת למשפחותיהם של שניהם, ותמשיך לתרום לאושר שלהם, של קרוביהם

⁷ את היסודות להסבר הנמצא כאן אפשר למצוא במאמרם של הרבנים ס' לוקסטין, אבנר וייס, ג'פרי וולף ור' הירט: Rabbi Robert Hirt, Rabbi Haskel Lookstein, Rabbi Abner Weiss, Rabbi Jeffrey R. Woolf, "Introducing the Prenuptial to the Bridal Couple", *The Prenuptial Agreement, Halakhic and Pastoral Considerations*, (ed. B. Herring & K. Auman), New Jersey 1996.

נוכל לדאוג לכל זה דרך מסמך הלוקח את השקפתינו של שותפות בנישואין וכבוד הדדי ומעגן אותו בתוך ההלכה. על ידי חתימה על מסמך זה אנחנו תורמים ישירות להתפתחות ההלכה ביחס לבעיה זו של הדור.

יחד עם ההסבר, על המציע לעודד את בני הזוג לשאול שאלות במקום ולהבהיר שאפשר להמשיך לשאול בהמשך. מעבר לכך כדאי לעבור על ההסכם ולהציע, כפי שהזכרנו, שכל אחד יתייעץ עם רב או עורך דין. העלאת שאלות על ידי בני הזוג עלולה להתפתח לשיחה אודות יחסי איש ואשה ואסטרטגיות ליישוב סכסוכים קטנים וגדולים במשך הנישואין. בכל אופן, כדאי לסיים את השיחה בהבעת בטחון שהנישואין האלו יהיו ארוכים ומאושרים, שהרי הם זוג מיוחד, מלאי אהבה והערכה הדדית ומתאימים לחיות את חייהם יחדיו.

תזכורת חשובה לרבנים ולהורים--אין להשאיר את הטפול בהסכם לרגע האחרון. עדיף תמיד לפתוח דיון בנושא זה מתוך רוגע, מה שבדרך כלל לא קיים בשבועות הסמוכים לחתונה! כמו כן, בתור רב או הורה יש לשקול בפני איזו זוג יש להציג יותר מהסכם אחד ואיזו זוג ימצא בחירה כגורם מבלבל.

כאמור, ההכרה בנחיצות ההסכם של כל רובד באוכלוסיה נשענת על הצלחת ההסברה בכל אחד מהרבדים האחרים. מכל מקום המסר הוא כדלהלן:

דווקא עכשיו, בהתחלת הנישואין בינינו, נפתח חלון של הזדמנות שאפשר להכין דרכו חיים בטוחים ומאושרים יחד המושגות על ערך האמון. ההרמוניה שאנו שואפים אליה ומתאמצים להגשימה כעת תוכל להשרות מטובה אפילו בזמן שבירת ה"יחד" בעת פירוד, ח"ו. הסכם קדם נישואין מאפשר לאנשים טובים לשמור על טובם ועל כבודם ההדדי והאישי.

©רחל לבמור 2005

ולהפחית בכאב ובעגמת נפש מתמשכים. שהרי, בע"ה, ילדים יולדו לזוג, ואפילו אם היחסים בין האיש והאשה יינתקו בעתיד, דבר שאנו לא מייחלים לו, בכל זאת הם שניהם הורים לאותם ילדים. מתוך הורות משותפת יצטרכו לשתף פעולה לטובת הילדים. ההסכם מנוסח בזהירות רבה, בהתבסס על נסיון הלכתי ומשפטי רחב. מומלץ לכל אחד מבני הזוג להתייעץ עם רב ו/או עורך דין. ההסכם נותן תמריץ להימנע מסחטנות או מעשי נקמה. פעמים רבות בחיים אנו דואגים להגן על עצמנו, למרות שאנו סבורים ומקווים ששום צרה לא תבוא. הרי אנו חוגרים חגורת בטיחות כל פעם שאנו מתיישבים ברכב. במשך כל חייו אנו דואגים לתשלום לקופת חולים אפילו כשאנו בריאים. בעצם, המטרה של ההסכם דומה לזו של רכישת ביטוח חיים: זה מעשה של אחריות והפגנת בגרות על ידי דאגה לעתיד של כל אחד מבני הזוג מפני צרה שאנו סבורים שלא תגיע. אבל אם ח"ו תגיע, אז נהיה מוכנים לה וכך נשמור את הכאב ההכרחי למינימום.

בפן ההסברתי-היסטורי פורשים בפני בני הזוג את

אחריותם הדתית ואת ההזדמנות ההיסטורית להיות חלק מהשתלשלות ההלכה. אפשר להתחיל בשאלה המופנית לבני הזוג, לגבי הבנתם את התחייבויות הכתובה. כדאי להצביע על כך שהכתובה היא הסכם קדם נישואין מלפני אלפיים שנה. היא באה לחזק את מעמד האשה בתחום שהיה נחוץ לחיזוק בימי המשנה. נשים היו עלולות למצוא את עצמן מחוץ למסגרת הנישואין כתוצאה ממות הבעל או החלטתו לגרש אותה, ללא מקור מחיה. בכתובה החותן מתחייב לשלם לכלה סכום כסף שהיה שווה אז לשנת פרנסה ממוצעת במקרה של מותו או גירושה.⁸ לחיוב זה שתי מטרות: "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"⁹ ולתת לה בטחון כלכלי של שנה אחת עד שתצמא את הדרך לעמוד על רגליה. ממשיכים לשאול את בני הזוג אם הם מכירים את חרם דרבינו גרשום, שתוקן 1,000 שנים לאחר הכתובה.¹⁰ גם חרם זה בא "להשוות את כוח האשה לכוח האיש" (כדברי הרא"ש¹¹). בתקופה ההיא הבעיה שחדר"ג בא לפתור היתה זו של ריבוי נשים וגירושין בעל כרחו של האשה. רבינו גרשום תיקן שאסור לגרש אשה כנגד רצונה, וכך העלה את מעמד האשה בימיו. במרוצת הדורות, בזמן האירוסין, בני הזוג או הוריהם ערכו "תנאים" שהוא שטר שהתייחס לצרכי הצדדים וההסכמות ביניהם. היום, כעבור 1,000 שנה מחדר"ג, אנו מוצאים את עצמנו בפני תופעה שטרם הכינו לה תרופה מלאה. נשים, ולפעמים גברים, הרוצים לסיים פרשה אחת בחייהם על ידי גירושין שקטים ומכובדים, נמצאים תקועים ללא יכולת להשיג גט. במשך הזמן נוצרו מצבים חברתיים ומשפטיים חדשים. מצבים אלו דרשו הענות הלכתית מצד הרבנים ולא פחות מצד האנשים בשטח שמצאו את עצמם חיים עם מציאות זו. בנקודה כזאת אנו עומדים היום. היענות לבעיית הדור דרושה עכשיו, כמו בימי המשנה ובימי רבינו גרשום מאור הגולה. לנו--הרבנים וזוגות הנישואים--כלי שאנו יכולים אנו לעבוד, כל דומה לכתובה ול"תנאים". להתחייבויות בהסכם קדם נישואין למניעת סירוב גט שתי מטרות, הדומות מאד לכתובה. הראשונה, באם ישנו צורך בגירושין, ח"ו, הגירושין ייעשו בשקול דעת, בשקט ובכבוד, ללא סחבת יתירה או הפעלת כוח בלתי הוגן של אחד כלפי משנהו. השנייה, דאגה להענקת הזכויות הממוניות המגיעות לכל אחד מבני הזוג, כך שכל אחד יוכל לעמוד על רגליו ולבנות לעצמו חיים חדשים.

⁸ משנה כתובות א', ב': בתולה - כתובה מאתיים. הסכום מאתיים זוז מבוסס על הלכות צדקה. עיין שו"ע יו"ד סי' רנג סעי' א': מי שיש לו מזון שתי סעודות, לא יטול מהתמחוי. מזון י"ד סעודות, לא יטול מהקופה. ואם יש לו ר' זוז ואינו נושא ונותן בהם, או שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם, לא יטול צדקה.

⁹ כתובות לט ע"ב; יא ע"א; יבמות פט ע"א; ב"ק פט ע"א.

¹⁰ שו"ע אה"ע א, י והרמ"א שם.

¹¹ שו"ת הרא"ש כלל מ"ב אודות רבינו גרשום: "אך כי ראה הדור פרוץ, ומזלולי בננות ישראל בזריקת גט, ותקן להשוות כח האשה לכח האיש. כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו, כך האשה אינה מתגרשת אלא לרצונה".